

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 16.

Lýsingaprisur fyri peltreglu: 30 oy. á forstúni, 20 oy. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prisinum.

Tirsdag hin 17. apríl 1928.

Kostar kr. 1.50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bilagt á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

2. árg.

Tandlæge BREND
træffes 11-5. Telf. 114.

FISKERNE har gennem deres stærke Organisation formaaet at fratvinge Rederne den for privilegerede Ret til hele Fangsten til en Pris som de mente at være i Stand til at yde. Paa den Maade er der sat en Grænse for den Bestemmelseret, som Rederne havde den Gang de kunde sige: Vi kan ikke yde mere for Fangsten. Nu kan Fiskeren selv eller gennem sin Organisation forhandle med andre Fiskekøbere om Pris og ved Opnaelse af et acceptabelt Tilbud, sælges Fiskernes kontraktmæssige Trediedel til en saadan Opkøber, der betaler Fiskernes Være kontant. Som man ser, er der alligevel en stor Forskel paa hvad Fiskerne har opnaaet gennem Organisationen, og hvad de før maatte finde sig i.

At der før paa Færøerne har været drevet en nok saa vidtgående Spekulation i Folks Arbejde og Fortjeneste, kan ikke omdiskuteres. Herpaa foreligger der altfor mange Beviser i Form af »Penge« som Firmaer uddelte til deres Arbejdsfolk, i Stedet for klingende Mønt, med Kongens Brystbillede paa. Disse Penge lod paa et bestemt Antal Skilling i Været fra samme Firma. Det er desværre en Kendsgerning at der i vore Dage paa enkelte Steder paa Færøerne, foregaar Udbetaling af Arbejdsløn i Form af Lønningssedler, som saaledes lønede Arbejdere kan faa Været for hos Købmanden og dermed sættes ud af Stand til at opfylde sine borgerlige Forpligtelser ved Kommuneskattens Betaling lige saadant som de kan klare deres Kontingent til Sygekasserne.

Organisationen har her været Fiskerne en god Støtte, idet de ikke direkte kan prisgives enkelte Magthavere paa saadan Maade som Tilfældet før var og delvis endnu er paa Færøerne. **Fuld Dispositionsret over den retsmæssige Andel af Udbyttet** har derfor altid været Organisationens Løsen, og at der er naaet langt frem paa dette Omraade, er der ingen Grund til tvivstet om. Den vaagne Organisation har i Enkeltheder gennemført Fiskernes Krav programmessigt. De vaagne Medlemmer vil gennem Organisation kunne gennemføre andre Opgaver, som vil styrke og støtte alle Samfolelses mellem Organisationens Medlemmer. At en Del færøske Fiskere frem-

deles befinder sig udenfor Organisationens Ramme og ikke blues ved at indkassere de Fordele som gennem Organisationen er vundet, er ikke saa forbavsende — men det kan ikke undlades at blive noteret som et gammelkendt Gemyt indenfor en bestemt Del af Befolkningsslagene, der aldrig vil lægge Ryg til for at indhøste gode Frugter, men naar Vanskelighederne er overvundne, melder disse sig som meddelagte i Udbyttet, uden at have gjort det allermindste for at overvinde Vanskelighederne.

Bankmáli og „Føroyatíðindi“.

Við einari øði og einum ágrýtni, sum bert er kend millum skúlaunddóm frá 15—18 ár, reiggjar ritstjóri »Føroyatíðindis« sín »akademiska« dýrindal móti F. s., og eftir fornum síði letur hann eisini gjella herópini hvøll, til tess at loypa ræðslu í figgjundan; men eftir sum vit hvørki hava verið akademikarar in spe ella eru krígmenn, skulu vit halda okkum frá at svara hesum barnsliga orðabraski »philosofisk Fjærnhed«, »sjældnen overlegen Aand«, »vor sprænglærde høj-philosophiske Ven« o. s. v. aftur. Vit skulu harafturmóti nerta enn einaferð við sjálvt málið »Føroya Banki« og Landmannsbankin ásamt stóða »Føroyatíðindis« til tað.

»Føroyatíðindi« tykist at skorta evnir til at skilja ímillum, at »Føroya Banki« er ein banki, sum Føroyingar í roynd og veru eiga og ráða yvir; men sum móti forsvarligari trygd lænar sær útlendum pening til brúks, og tað, at »Føroya Banki« er ein banki, sum útlendingar, t. v. (ikki Føroyingar), eiga og ráða yvir, og sum ikki júst við vanligum láni ímóti ásettari trygd, men við leypandi kreditt móti leysari rentu hefur pening til brúks frá einum útlendum banka. Her er tó aðalmunur ímillum; men um tað er nyttuleyst at tosa við »Føroyatíðindi«, tað kann ella vil ikki fata.

Hvat viðvíkur« okkara framhaldi av sambúðinum millum politikk, vinnulív og bankayrki, nemur »Føroyatíðindi« heldur ikki við sjálvt málið; men her kemur ritstjórin tó fram við nokrum, sum er sera áhugavert. Vit loypa okkum at endurnýggja og undirstrika »vísdomsorð« »Føroyatíðindis«:

»F. s. mener ikke, at det kan lade sig gøre at holde Politik for sig. Bankvirksomhed for

Det er den Type Mennesker med en saadan Karakter, der til Dato ligger den samlede Menneskehed i Vejen, paa dens Marsch fremad mod større og højere Maal end hvad Ededil-det vil blive for de glubske.

Den organiserede Fisker og Arbejder vil altid være paa sin Plads som Led i Organisationen, og med en stærk og kraftig Tillid til Organisationen Sejr, arbejde videre for Solidariteten blandt Menneskeheden. Resultatet vil ikke udeblive hvis Organisationen fortsætter som begyndt.

sig og det frie Erhvervsliv for sig, men holder vedblivende fast ved, at det eneste saliggørende vil være, at Lagtinget overtager Banken. Maaske vil det dog hjælpe, noget paa Forstaaelsen, naar vi minder om, hvorledes det nede i Danmark enstemmigt er bleven dømt som en Landsulykke, at at Staten en Tid har maattet tage Landmandsbanken paa sin Kappe, og at den blev en Kassehold for politiske Interesser.

Man blaðstjórin liva í teirri trúgv, at Landmannsbankin er fallin landinum til vannlukku og byrðu aftaná og av tí, at ríkið tók hann? — Tað sær næstan so út, av tí hann skrivur.

Hví noyddist ríkið at bjarga Landmannsbankanum í sínari tíð? Var tað ikki júst tí, at ansvarligir menn hildu fólkíð í fákunnum um, hvat privatir peningaspælarar og stórtjóvar havast at við tess og landsins ognarlutum. — Ja, tað var kanska ein vannlukka, rættvísliga seð, at ríkið nakrantíð garanteraði fyri Landmannsbankanum. Tað var kanska sunnari fyri land og fólk, at hann fór um koll, so fólkíð fekk sjón fyri søgn um tað ræðiliga diki av siðloysi og ansvarsloysi, sum kemur av, at privatir spekulantar hava friar hendur at rutla við fólksins peningi og spæla politiskt myrkaþæl, so alt fólksins vinnulív til endan stoggar, tað var ivaleyst betur, at Landmannsbankin var farin fallit fyri 7 árum síðani; men so varð ikki, og hví? Mundi tað ikki vera tí, at hitt villa siðloysi og hin Gudleysi dansurin um gullkálvin gingu nógso høgt upp í mann-felagin? Um bankin fór, mundi tá ikki verið flett omanav hini grimu nektini hjá teimum, sum bløð av sama slag sum »Føroyatíðindi« altíð stríðast við at fjala og breiða útyvir?

Tað, at Landmannsbankin,

síðani ríkið tók hann, hevur verið tað, sum »Føroyatíðindi« kallar »Kassehold for politiske Interesser«, hevur tó hjálpt til at nektta somikið av tí óhugnaliga, sum altíð fylgir í hólnum á privatari bankspekulation á ein tilfikan hátt, at vit, sum eru einfalt og hava trú gott, kunnu vara okkum seinni.

At tað var vandi við at lata ríkið eiga og ráða yvir banka í einiveldistíðini, tá alt gekk undir loki, er møguligt, og kann ivaleyst prógvast við dønum; men at tað tó er óðrvísi nú, tá landastýrið er opinbert, má sjálvt itistjóri »Føroyatíðindis« kunnar fata; hóast vónin er lítil, tá vit síggja, at hann vágur sær fram við Landmannsbankanum sum prógv fyri, at ein statsbanki í nútíðini er ómøguligur, ella at ein lótingsbanki er ein landsvannlukka.

Hvat viðvíkur gleði »Føroyatíðindis« yvir, at vit framvegis skula fáa loyvi at skriva í »Føroya Social-Demokrat«, trúgva vit, at hon er eitt sindur blandað. At vit hava fingið dóttur okkara blaðskrivning fyrr, kenna vit einki til. Hetta má »Føroyatíðindi« greiða okkum meiri frá.

F. s.

Eitt mentunnarmál nútímans er „Radio“

men tíverri er tað í royndum her í Føroyum bert fyri tey ríku.

Við tí fullkomleika, sum útvarpar- og móttøkutólini í hinum sonnevnda »Radio« nú hava fingið, er hetta amboð verið eitt mentunnarmillumlið mannanna um allan heim. Tað eru ikki bert hini dagligu tíðindi um hatta og hetta, sum nú verða borðin túsundir av kilometrum í minni enn tíggjutúsundaparts sekund, men tað eru eisini vannlig mentunnarmál, sum fyrilestrar um allmenn og vísindalig evnir, prædikur, messur, songur, tónleikur og kensla t. d. í tungumálum bæði fyri eldri og yngri, sum verða borin út á sama hátt.

Her er fyri einaferð skuld nakað sum av náttúruni er allment »demokratiskt« í víðastu fatan: Allur tann vísdómur og fagurleiki, sum fyrr var fjaldur í dýrum bókum, sum fá kundir keypa og ferri vóru for at lesa; ella sum bert ljómaði í koncertsølum, har atgongukortini koma upp í 10 króna vís. Alt hetta verður nú av undurfulla kynstri mannsins umskapt til darrandi ravmagnsaldur og blakað ríkjuliga og runt út í loftið, so at hvør kann taka ímóti sum vil. Tað ræður bert

um at hava ein móttakara — eitt lurt.

Men her er tað, at tvørskapurin kemur uppí. »Fátt er skinið so hvítt, at einki hárið grátt er,« sigur orðatakið, og so er her.

Væl eru radiomóttakarar ikki dýrir, tá talan er um at taka ímóti tí, sum útvarpað verður, bert fáar kilometrar frá stóðini tilfíkir kosta fáar krónur og brúka þúrt einki av ravmagni, og tó hoyrist alt týðuligt og grant í teimum.

Viða hvar um heimin verður nú gjørt nógv fyri, at so mong sum møguligt kunnu fáa lut í tí vísdomi og fagurleika, sum útvarpaður verður. Fyri allmennan pening úr ríkiskassa verða stovnaðar radiostøðir, sum við avhera fnum og fullkomnum móttakara taka ímóti tí, sum meginstöðir heimsins senda út, og senda tað síðan sterkari útáttur til teir smáu móttakararnar (smálurtini). Á hendan hátt kann hvør, sum vil, bert við einum lurti, ið kostar fáar krónur og varir alleingi, koma í samband við meginheimsins stórsendarar, hoyra røður, prædikur, tónleik og luttaka í undirvísing av ymsum slag. Fyri at hava rætt til at hava radiolurt, vera lurtari, skulu menn í øðrum londum rinda ein lítlan skatt, her í Føroyum nýtist okkum ongan skatt at lata, vit lurtu frítt; men so mugu vit eisini finna okkum í at hava allar tær ónollur, sum av fólkaðvoldum kunnu gerast radiolurtarum, og tær eru margar. Umframt allar tær ravmagnsbroytingar, sum fara fram í náttúruni, og sum einki gerst við, gera elektromotorar, dynamoar, röntgenstól o. a. m., ikki at gloyma stórlæysir telegrafsenderar av tí gamla Marconi-slagnum, mikið óljóð. Allar hesar ónollur av fólkaðvoldum kunnu ímeðantíð botast, tá hitt allmennu tekur sær fyri at skipa øllum sum best og ikki letur hvønn einstakling gera sum hann vil.

Í Føroyum eru vit so langt av leið, at vit einki kunnu hoyra frá útlandi við einum av teim smáu krystallurtunum, og bert eitt sindur við ein lampulurt; men vit mugu hava eitt fleir lampulurt, sum kostar nógvan pening, um tað skal vera til nakra nyttu.

Høvdu vit ein av bestu móttakarum og ein hóskaði sterkan útvarpara í Havn, kundu øll í Havn, sum høvdu eitt krystallurt og øll í Føroyum útanfyri Havnina sum áttu eitt ein lampulurt, kunna koma í frálíka týðuligt samband við teir stórstu og bestu senderar: víðvarparar í útlondunum. Sum er, kunnu